

BENEDIEK ISTVÁN*

Mester László, aki megfékezte a leprát

Tudományos életünk kimagasló érdemeket szerzett művelőinek életútját és életművét bemutató írásaink sajnos nagyon gyérek, és így sok kiváló tudós munkásságát továbbra is a feledés homálya fedi. Különösen vonatkozik ez a megállapításom azokra a nagyérdemű tudósainkra, akiknek egykori áldásos tevékenységét a korabeli hatalom „agyonhallgatta”, vagy – ahogy az mostani rövid ismertetésemből kiderül – az elmúlt súlyos, átkos évtizedek szemellenzős, primitív, elzárkózó és kirekesztő politikájának váltak áldozataivá.

Mester László, a feledésre ítélt kiváló szervesvegyész is ide sorolható, hiszen a jelenkor illetékesei közül is csak igen kevesen szerezhettek tudomást ennek a kiemelkedő tudósnak az életéről, illetve kutatásainak eredményeiről.

Mester László a székelyföldi Parajdról Kolozsvárra költözött család fia volt. A kolozsvári Református Kollégium végig színjeles növendékeként az 1935–1936-os iskolai év végén 8,50-es osztályzattal sikeres érettségi vizsgát tett s ezt azért tartom kihangsúlyozandónak, mert az akkori Romániában, a magyar felekezeti kollégiumok és gimnáziumok érettségire jelentkező növendékeit a csak román tanerőkből összeállított bizottságok tendenciózusan túlzottan magas követelmények elé állították. Mester László kiváló 8,50-es osztályzata feltétlenül addigi kiváló tanulmányi eredményeit igazolta.

Egyetemi tanulmányait Budapesten, az európai hírű szervesvegyész, *Zemplén Géza* tanítványa-ként végezte. Zemplén gyorsan felismerte a fiatal vegyész kivételes képességeit és így az 1940-től tanársegédje, illetve közvetlen munkatársa lett a professzornak. Munkásságára már akkor felfigyeltek a nemzetközi szakterületen tevékenykedő kollégák.

A második világháború pusztító viharában szétlőtt és szétbombázott Zemplén intézet megsemmisülése után Mester elméleti kutatásokat folytat. A budapesti Műszaki Egyetemen 1951-től 1956-ig tanít.

Az 1956-os forradalom kitörése az Egyesült Államokban találja, ahol intézetekben dolgozik és előadásokat tart. Jelentkezik a washingtoni magyar nagykövetségen és hazafiúi érzéseit kinyilvánítva bejelenti, hogy haza akar térni, mert várja a család és várja munkája. Akkor még nem tudhatta, hogy a magyar haza iránt érzett felelősségtudata és nemes elhatározása mennyi keserűséget, mellőzést, kiábrándultságot és megtorpanást fog eredményezni további életében.

* Méhes György adatai alapján.

Hazatérte után rövidesen tapasztalnia kellett, hogy a különböző pártiskolákon nevelkedett, elvakult, primitív elvtársak gyanújának középpontjába került, akik neveltetésükből kifolyólag csak arra gondolhattak, azon meggyőződésük rabjai voltak, hogy Mester László, az Amerikából hazatért magyar tudós, aki az előtte álló fényes karriert felrúgva erre az elhatározásra jutott, csakis imperialista ügynök, illetve kém lehet.

Ez az iszonyú, megdöbbentő és otromba fogadtatás olyan sokkhatást gyakorolt rá, hogy nem-sokára ezután gondolkodás nélkül fogadta el a nyugat-berlini egyetem meghívását. Ott egy évig dolgozott. Közben otthonmaradt családja is, a szintén kolozsvári származású Szádeczky-Kardos Magda és két fia, válságos körülmények között a vasfüggönyön átmenekülve követte őt.

Mester Lászlót, akit a Kádár rendszer holtvágányra helyezett, a nyugati tudományos világ tárt karokkal fogadta. Ennek első konkrét megnyilvánulása volt az, hogy Ausztria „tiszteletbeli állampolgárává” fogadta, s a gesztus Mestert arra készítette, hogy a biokémia vendégtanáraként hosszú éveket töltsön a bécsi Műszaki Egyetemen. Közben a párizsi egyetem gyógyszerészeti karán is tanított. A nagy nyugati tudományos enciklopédiák reá vonatkozó feljegyzései arról tanúskodnak, hogy 1961-ben már tudományos igazgatója a francia Nemzeti Kutatóintézetnek és a Gif-sur-Yvette-ben épült új szerveskémiai intézet vezetője. Ugyanakkor tudományos kutató a világhírű amerikai egészségügyi kutató intézetben, a Bethesdában és a Rio de Janeiro-ban székelő „Oswaldo Cruz” intézetben. Európa és Amerika minden jelentős szervesvegyész tudós társaságának is tagja.

Kiemelkedő kutatási eredményei közül, életművének kicsúcsosodását jelentette az emberiség egyik ősi, rettenetes fertőző betegségének, a leprának a megfékezése, egy olyan általa előállított és később továbbfejlesztett gyógyszer segítségével, amellyel sikerült meggátolni a lepra-baktérium szaporodását.

A lepra-kutatás mellett, élete utolsó éveiben az emberi szervezet egyik leggyakoribb rendellenessége, a cukorbetegség titkainak kutatásába is belemélyedt. Egyik nagynevű párizsi professzor kollégája Mester Lászlót a világ egyik legnagyobb cukorvegyészének tartotta.

Lepra-kutatói minőségében és az elért eredmények számbavételének érdekében újra Indiába készült menni feleségével, hűséges segítőjével. Párizsi otthonukban gyűlt össze a család, ahol a három fiú, Zoltán, László és a legfiatalabb, András, feleségeikkel együtt igazi meghitt családi hangulat közepette búcsúztatták hosszú útra induló szüleiket. És akkor, a felhőtlen hangulat örömébe villámcsapásként rontott be a halál, könnyörtelenül kiragadva szerettei, tudóstársai és a nemzetközi tudományos élet köréből a nagyrabecsült tudóst.

A túlzottan intenzív, lázas kitartó tevékenység és a nagyon sokoldalú elfoglaltság valószínűleg a megengedettnél jobban igénybe vette egyébként erős, edzett szervezetét. Ezt ő nem vette észre és 70 éves korán túl is fiatalos lendülettel végezte mindennapi teendőit. Életének értelme volt a munka. Személyes emlékeim közé tartoznak a harmincas években rendezett ún. tornavizsgák a kolozsvári Református Kollégium nagyudvarán, ahol Mester László, mint osztálya kiváló előtornásza mutatta be szertorna gyakorlatait. Nemcsak a tanulásban, a testedzésben is az élen járt.

Temetésén francia és magyar gyászbeszédet hangzottak el. Rendtársai, a Johanniták lovagjai díszőrséget álltak koporsója mellett. Református lelkész temette, hiszen 17 éven át a franciaországi református egyház főgondnoki tisztségét is betöltötte.

A francia Becsületrend lovagja volt.